

Borgerløn eller aktivering?

En diskussion af forskellige forståelser af 'rettigheder og pligter' i historisk perspektiv

Den nye aktiveringsfilosofi i arbejdsmarkeds- og socialpolitikken siger: 1. At for at nyde må man yde og 2. At der til en rettighed hører pligter. Med de to principper i hånden afviser den officielle politik en ubetinget borgerløn som værende uretfærdig, fordi man med en borgerløn får en indkomst af staten uden at yde noget til gengæld, og fordi den er udtryk for en rettighed, hvortil der ikke er knyttet en rådigheds- eller arbejdspligt. Det er imidlertid denne artikels påstand, at problemet ikke er den ubetingede borgerlønsidé, men at det nuværende samfund ikke lever op til disse to grundprincipper, og at en ubetinget borgerløn tværtimod derfor kan ses som et middel til at få disse principper realiseret, at få skabt en større retfærdighed.

Indledning

I begyndelsen og midten af 1990'erne var borgerløn og aktivering to forskellige konkurrerende velfærdsstatslige strategier eller politiske diskurser i den offentlige debat (Christensen 2000 og 2000A), der kæmpede om at nydefinere den velfærdsstatslige retfærdighed.

Den tidligere socialdemokratiske opfattelse af forholdet mellem rettigheder og pligter blev i løbet af 1990'erne langsomt ændret af en ny 'aktiveringsfilosofi' samtidig med at en alternativ borgerløns-diskurs vandt et vist fodfæste i den offentlige debat. Fra 1997 blev aktiveringsdiskursen etableret som hegemonisk diskurs med den nye lov om aktiv socialpolitik (gældende fra 1. juli 1998) og borgerlønsdiskursen blev fortrængt fra den offentlige partipolitiske debat.

I det følgende vil jeg forsøge at afdække de retfærdighedsopfattelser (ret og pligt-begreber), der har ligget i forskellige borgerlønstanker i den danske borgerlønsdebat og stille dem i forhold til ret- og pligt-opfattelsen i den nye 'aktiveringsfilosofi'.

Artiklens hovedtese er, at en ubetinget borgerløn kan siges at være mere retfærdig end aktivering, fordi borgerløn ses som en universel ret, hvorimod aktiveringsretten og -pligten kun gælder arbejdsløse og bi-standsklienter. Synspunktet er, at hvis en pligt til aktivering skal være retfærdig, må den være universel, gælde alle borgere.

Hvad er borgerløn?

Borgerløn kan defineres som en generel ret for alle statsborgere til en økonomisk ydelse fra det offentlige, således at man kan

leve på et beskedent materielt niveau uden nogen generel pligt til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

En sådan ret til en beskeden offentlig forsørgelse for alle gælder ikke i Danmark i dag, hvor grundprincippet er, at man først har ret til en offentlig forsørgelse, når man ikke er i stand til at forsørge sig selv (Grundlovens § 75 stk. 1 og 2). Desuden er retten til en række indkomstoverførsler (dagpenge ved ledighed, sygdom og orlov samt efterløn) betinget af en arbejdsmarkedstilknytning. Kun såfremt man har været tilknyttet arbejdsmarkedet i en bestemt periode under bestemte betingelser, har man ret til disse ydelser.

Det nuværende velfærdssamfund bygger altså på fire grundprincipper: 1. At alle skal forsørge sig selv (selvforsørgelsespligten). 2. At dem, der ikke kan forsørge sig selv, er berettiget til offentlig hjælp. 3. At alle, der modtager offentlige ydelser (i den arbejdsdygtige alder) principielt skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet (rådighedspligten) samt 4. At alle, der ikke har et normalt lønarbejde og kan forsørge sig selv, både har en ret og en pligt til aktivering (aktiveringspligten).

Hvordan borgerløn?

Borgerløn sikrer alle en minimal offentlig forsørgelse og ændrer derved hele synet på det arbejdsmarkedsmæssige og sociale overførselssystem og en række erhvervsstøtteordninger. Et fuldt udbygget borgerlønssystem vil betyde en forenkling og rationalisering ud fra en ny overordnet målsætning.

Den svenske politolog Bo Rothstein skelner mellem regulativ og interventionistisk politik (Rothstein 1994, 95). Den nuværende arbejdsmarkedspolitik er i høj grad interventionistisk, fordi den ned i de

taljer forsøger at påvirke og ændre adfærd og livsstil hos mange forskellige kategorier af mennesker. Heroverfor står et borgerlønssystem, der kan ses som et eksempel på en regulativ politik, fordi her bestemmer hver enkelt borger suverænt hvilket konkret formål, borgerlønnen skal udfylde i deres livsprojekt på et givet tidspunkt. Borgerløn kan derfor betragtes som et mange-formåls-instrument.

Borgerløn vil helt eller delvis kunne erstatte følgende overførselsindkomster og forskellige erhvervsstøtteordninger:

1. Dagpenge til løntilskud
2. Kontanthjælp til løntilskud
3. Revalidering
4. Orlov til generel sabbatorlov
5. Sygedagpenge
6. Barseldagpenge
7. Efterløn
8. Delefterløn
9. Overgangsydelse
10. Førtidspension
11. Delpension
12. Folkepension
13. Statens Uddannelsesstøtte (SU) til uddannelsesløn
14. Iværksætterydelse til permanent iværksætterydelse
15. Børnefamilieydelse
16. Børnetilskud
17. Kunstnerstøtte til generel kunstnerløn
18. Hjemmeservice
19. Landbrugsstøtte til persontilskud
20. Andre erhvervstilskud til persontilskud

På det arbejdsmarkedsmæssige område vil den kunne fungere som løntilskud og dermed lette arbejdsløsheden. Derved ville den være med til at løse arbejdsløsheds- og arbejdsfordelingsproblemet. Samtidig vil den kunne ses som en aflønning af det ubetalte omsorgsarbejde og dermed fungere som en generalisering af den nuværende forældre-

og omsorgsorlov. På den måde er den med til at løse kønsproblemet ved at give mænd og kvinder lige muligheder for omsorgsarbejde. På uddannelsesområdet vil den kunne betragtes som løn for uddannelse. På pensionsområdet vil den udgøre grundydelsen i pensionen, og på erhvervsområdet vil den kunne ses som en permanent iværksætterydelse. På det kulturelle område vil den kunne ses som en kunstnerløn og erstatning for en del af kulturstøtten. Endelig vil den på det politiske område kunne bruges som en demokrati-orlovsydelse, som nogle har talt om behovet for (Andersen og Elm Larsen 1995).

Det værdifulde ved den generelle borgerløn er, at den er neutral overfor valg af erhverv, uddannelse og livsformer og derfor kan være med til at afhjælpe flere problemer i det moderne velfærdssamfund. Der er selvfølgelig ikke nogen garanti for, at det vil ske, fordi det er op til den enkelte borger hele tiden uden offentlig indblanding at bruge og se borgerlønnen på en ny måde.

Hvilken betydning kunne et borgerlønssystem få?

Borgerløn kan ses som en demokratisering af frihed til en ubetinget arbejdsfri indkomst, som nu kun haves af en lille gruppe formueindehavere. Det vil give en reel frihed til at vælge mellem en lang række af kombinationer af lønarbejde og borgerløn uden at miste borgerlønnen, og kombinationer af lønarbejde og andre former for arbejde, hvor disse former for arbejde med en borgerløn kan ses som lønnet. Borgerløn vil kunne være med til at svække lønarbejdets normalitetskabende funktion. Det normale bliver nu at modtage borgerløn. Herudover vil flertallet uden tvivl vælge at have lønarbejde. Men det vil være frivilligt i modsætning til nu.

I stedet for at fortsætte med en integration til lønarbejdsnormaliteten, kunne man løse problemerne på en ny måde ved at ændre normalitetsbegrebet. Det normale ville så være, at man var garanteret en mindsteindkomst.

Borgerlønstankegangen betyder en ændring i alle de grundlæggende begreber og samfundsmæssige kategoriseringer. Skellet mellem lønnet og ikke-lønnet arbejde nedbrydes, modsætningen mellem selvforsørgelse og offentlig forsørgelse opløses. Rådigheds- og aktiveringspligten modificeres. Alle centrale klassifikationer ændres.

Borgerløn kan derfor siges at være med til at nedbryde det bestående dualistiske sprog. I borgerlønnen ligger hverken et krav eller forbud om at være markedsfølsom aktiv eller passiv. Den gengiver begreberne aktiv og passiv en personlig betydning. Man kan ikke generelt afgøre, om det er værdifuldt at være aktiv eller passiv. Det må afgøres ud fra den enkeltes konkrete behov.

Borgerløn må være retfærdig – løse nogle uretfærdighedsproblemer

At borgerløn kan være en hensigtsmæssig forenkling af hele bureaukratiet er ikke en god nok grund til at gå ind for borgerløns-tanken. Som den engelske sociolog Tony Walter (Walter1989) har udtrykt det:

»Simplicity is not nor should be, an overriding aim of either taxation or social security....Basic income's simplicity is a strong point, but it is not the point. Basic income must meet other goals for it to have any credence.« (Ibid, 61).

Hvis borgerløn er en god og rigtig ide, må den være i overensstemmelse med de høje-

ste idealer for et demokratisk samfund. Kun hvis borgerlønsideen kan begrundes ud fra de helt overordnede værdier om frihed og retfærdighed, som må anses for de højeste værdier i et demokratisk samfund, er det en god ide. Det betyder, at kriteriet for, om borgerløn er en god ide, er, om man kan vise, at den er med til at øge friheden og mindske uretfærdigheden i samfundet.

Er borgerløn udtryk for uretfærdighed eller er det et redskab til skabelse af større retfærdighed?

Den mest almindelig fremførte argumentation imod borgerløn er som allerede nævnt, at den er uretfærdig, fordi den bryder med principperne om 1. »At for at nyde, må man yde« – for at få en pengeindkomst må man yde en arbejdsindsats. 2. »At til en rettighed hører pligter«. Borgerløn fremstilles som en rettighed uden en pligt, en ret til indkomst uden en pligt til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. (Socialdemokratiet 1995).

På et abstrakt sprogligt plan forekommer de to grundnormer: 1. At man må yde for at nyde og 2. At der til rettigheder hører pligter, indlysende rigtige. På det overordnede plan kan de derfor også forstås som udtryk for nogle grundlæggende retfærdighedsnormer, der er gældende i alle typer af samfund.

Det er imidlertid i den konkrete forståelse af det nuværende samfunds funktionsmåde og i fortolkningen af borgerlønsideen og aktiveringspolitikken i forhold til disse principper, at man kan afdække forskellige refærdighedsopfattelser.

Når borgerlønsmodstanderne anklager en ubetinget borgerløn for at bryde med de grundnormer vender de ifølge borgerløns-tilhængerne tingene helt på hovedet. Pro-

blemet er ifølge tilhængerne ikke, at borgerløn krænker disse normer. Problemet er, at det nuværende samfund ikke lever op til disse normer, og løsningen på det problem kan være en ubetinget borgerløn, som netop kan være med til at sikre, at disse normer kommer til at fungere. Dette grundsynspunkt er af forskellige borgerlønssteoretikere blevet begrundet på følgende måde.

I det nuværende samfund eksisterer en række ubalancer, f.eks. findes et omfattende samfundsnødvendigt arbejde (i form af omsorgsarbejde, politisk arbejde samt kulturelt arbejde), der er med til at sikre reproduktionen af det politiske fællesskab, som udføres af en gruppe mennesker, som ikke honoreres for dette arbejde (»de yder uden at nyde«) Her overfor befinder sig en gruppe som nyder godt af dette arbejde, uden at de selv bidrager til det, fordi de er så optaget af økonomisk markedsmæssige aktiviteter (»de nyder uden at yde«). Med den amerikanske politiske filosof Nancy Frasers (1994, 615) udtryk, kan man sige, at der foregår en udbredt 'free riding' på dette område, ikke kun i forhold til mange kvinders ubetalte husarbejde, men også i form af andet samfundsnødvendigt ubetalt arbejde, som den norske sociolog Cato Wadel (1984) har beskrevet det.

Som den tidligere generalsekretær for forbrugerorganisationernes internationale samarbejdsorganisation 'Inter-Coop', Niels Hoff (1983) beskrev det i en bog om *Borgerstipendiet*, kan der også siges at bestå en uretfærdighed i den forstand, at der i det nuværende samfund findes en tilstand med nogle »fås (der har formue) betalte arbejdsfrihed og de manges arbejdstvang« (Ibid, 6). Dem, der har formue har ret til en indkomst, som er samfundsskabt, men har derudover ingen pligter (udover skattepligt) Borgerløns-modstandere kan ikke acceptere, at man får en indkomst uden lønarbejde.

Men det nuværende system bygger netop på dette princip (at nogle kan få indkomster uden at have lønarbejde), og en borgerlønsordning kan siges at ophæve denne uretfærdighed ved at gøre retten til en indkomst uden lønarbejde universel. Borgerlønsmodstanderne siger de kæmper for retfærdighed ved at gå imod borgerløn, men man kan også tolke det som en kamp for at opretholde den nuværende uretfærdighed med nogle »fås betalte arbejdsfrihed«. Som der senere vil blive argumenteret for kan det 'uretfærdige' kun i længden opretholdes, hvis det accepteres som værende »retfærdigt«.

Det uretfærdige består altid i opretholdelsen af særprivilegier, mens retfærdighed er kendetegnet ved skabelse af lige rettigheder for alle, ved at tidligere privilegier bliver udstrakt til alle. Borgerløn kan i sin universelle udformning netop ikke beskyldes for at være uretfærdig, da det er en ret for alle.

Borgerlønsmodstanderne, der med et bevidst eller ubevidst markedsmæssigt udgangspunkt ser borgerløn som udtryk for 'free riding' og uretfærdighed, står overfor borgerlønsstilhængerne, der ud fra et demokratisk fællesskabs udgangspunkt, ser det nuværende samfund som udtryk for uretfærdighed og markedsaktøernes 'free riding' i forhold til fællesskabet.

Borgerløn – brud på reciprocitetsnormen?

I den internationale samfundsvidenskabelige debat har den amerikanske politolog Stuart White (White 1997) formuleret borgerlønsmodstandernes synspunkt som et brud med det, han kalder reciprocitetsprincippet, som han fortolker således:

»Those who willingly enjoy the economic benefits of social cooperation have a corre-

sponding obligation to make a productive contribution, if they are so able, to the cooperative community, which provide these benefits.« (Ibid, 317)

De tidligere nævnte normer om sammenhængen mellem ydelse/nydelse og rettigheder/pligter kan ses som udtryk for reciprocitetsprincippet.

Hvis man har en ubetinget borgerløn fører det ifølge White til

»*exploitation of productive, tax-paying citizens by those who, while capable of working, instead choose to live off their UBI (unconditional basic income)«.* (Ibid, 312)

White fremstiller det som om, at en ubetinget borgerløn giver nogle få et særligt privilegie, hvorved der skulle ske en udbytning. Men retten til borgerløn er netop universel. Hvad White ikke eksplicit tager stilling til er, om reciprocitetsprincippet faktisk er gældende i det nuværende samfund dvs. om det nuværende samfund er fri for udbytning og 'free riding'. Man får ikke noget at vide om, hvad der ligger i »to make a productive contribution to the cooperative community«. Er deltagelse i den formelle økonomi en betingelse for at leve op til reciprocitetsprincippet? Man må forstå ham således, at det nuværende samfunds grundprincipper egentlig er retfærdige, og at det er borgerlønsstilhængerne der truer med at bryde det bestående samfunds retfærdighed.

Reciprocitet og magt

Når den såkaldte reciprocitetsnorm har fået en betydning i den teoretiske og værdimæssige debat om borgerlønsideen hænger det som tidligere nævnt sammen med, at denne

norm i en eller anden form kendes i alle samfund som en fundamental norm mellem regerende og regerede. Den amerikanske historiske sociolog Barrington Moore Jr. (Moore 1978), der har været interesseret i at afdække, hvorledes normer for uretfærdighed ændres (især ved kollektiv ulydighed og revolter), beskriver reciprocitetsnormens indhold som bestående af gensidige forpligtelser mellem regerende og regerede:

»Obligations are accepted but should be reciprocal in nature: for the obligations of the subject there should be corresponding obligations for the ruler, and the whole should redound to the benefit of the community. This appears to be by far the more common and widespread form which the conception of reciprocity has taken.« (Ibid, 510).

Men historisk set er brud på reciprocitetsnormen ifølge Moore meget almindelig samtidig med, at mange magthavere altid har talt om reciprocitet og understreget deres bidrag til den. Derfor har man set mange eksempler på reciprocitetsnormen brugt som *»a mystification, an ideological cover for exploitation«* (Ibid, 508). Man bruger det grundlæggende gensidighedsideal til at skjule udbytning og mangel på gensidighed.

Denne historisk udledte iagttagelse hos Moore svarer helt til den franske sociolog Pierre Bourdieus sociologiske teori om magt og undertrykkelse. En central central tanke hos Bourdieu er, at magt og dominans for at kunne opretholdes må ikklæde sig 'det universelles navn' (Bourdieu 1997, 170). De regerende har, som Bourdieu udtrykker det, *»udbytte af at underlægge sig det universelle.«* Man fremstiller det, som stemmer overens med sine egne interesser som universelt. Magthavere må bruge reciprocitetsnormen for at få deres dominerende po-

sition anerkendt som legitim af de dominerende. Derfor er den symbolske kamp om, hvorledes man skal forstå reciprociteten i alle samfund så central. Og regerende er kun undtagelsesvis interesseret i en sådan diskussion, fordi de netop har det bedst ved at deres position og magt bliver betragtet som *»naturlig«* og ikke noget der er til debat.

Sammenhængen mellem rettigheder og pligter i den danske borgerlønsidebat i 1970'erne og 80'erne

Hvis man ser på den danske borgerlønsidebat i 1970'erne og begyndelsen af 80'erne tænkte de fleste borgerlønstillhængere borgerlønnen i en eller anden form for rettigheds- og pligtsammenhæng.

Således tænkte den svenske økonom, Gunnar Adler-Karlsson (1977), der i 1970'erne var professor i samfundsvidenskab på RUC, en garanteret grundindkomst sammen med en universel arbejdspligt i det han kaldte nødvendighedssektoren.

Adler-Karlsson skelnede mellem fire sektorer i samfundet med hver deres grundlæggende funktion, hvor man var i stand til at fordele forskellige typer af arbejde: 1. En nødvendighedssektor, der skal tage sig af de nødvendige materielle behov, og som skal være statslig. 2. En overflodssektor, som er helt privat, og hvor luksusbehovene tilfredsstilles. 3. En magtsektor svarende til det politiske system som ejer produktionsmidlerne i nødvendighedssektoren. 4. En frihedssektor, der svarer til kultur- og fritidssektoren

I nødvendighedssektoren *»fordeles den nødvendige arbejdsmængde ligeligt som både en ret og en pligt for borgerne«* (Ibid, 66). Adler-Karlsson forestiller sig

»betalingen for det udførte arbejde ydet i form af et indkøbskort, der hverken kan sælges eller pantsættes, og som garanterer individets materielle grundtryghed, så længe det lever«.

Alle individer er derved garanteret en materiel grundtryghed, der dækker deres basisbehov. Men det modsvares af en arbejdspligt, som han ikke ser noget særligt odiøst i. Den har vi allerede i dag som en tvang til lønarbejde. Han vil have den reduceret således, at den nødvendige arbejdsindsats bliver mere synligt og retfærdigt fordelt over hele befolkningen. Hvad Adler-Karlsson først og fremmest er interesseret i er »at sikre arbejderne større psykisk frihed i forhold til arbejdskøber« (Ibid., 95). Alle er sikret en materiel grundtryghed mod at tage ligeligt del i det nødvendige arbejde i nødvendighedssektoren. Ingen er tvunget til at tage lønarbejde i overflodssektoren. Han ser det som »at have taget et langt skridt fra lønslaveriet og ind i den højere friheds rige«, og betegner det dermed som afskaffelse af den udbytning, som den marxistiske udbytningsmodel forudsætter (Ibid, 96).

I bogen *Oprør fra midten* (Meyer m.fl. 1978), der var skrevet af Niels I. Meyer, Kristen Helveg Petersen og Villy Sørensen, der for alvor introducerede borgerlønstanken i Danmark, forestillede man sig at alle skulle sikres en borgerløn, der dækkede de minimale leveomkostninger, så ingen var tvunget til at påtage sig lønnet arbejde.

Men i *Oprør fra Midten* opererede man også med det man kaldte en social værnepligtsordning. Samfundsmæssigt arbejde, som det er nødvendigt at få løst, men som ingen er særlig interesserede i, skulles klarer i et system med borgerløn ved 'højere timeløn' eller en 'solidarisk værnepligtsordning' (Ibid, 118). Generelt opererer man

også med en 'social værnepligt' for alle mellem 15 og 25 år, der har pligt til at arbejde en vis periode. Det administreres af lokalsamfundene og kommunerne, hvor der så vidt muligt tages hensyn til den enkeltes interesse, fysiske styrke, familieforhold og arbejdsplaner ved fordelingen af den sociale værnepligt (Ibid, 127).

Den franske socialistiske forfatter André Gorz's bøger i slutningen af 1970'erne og i begyndelsen af 1980'erne fik stor betydning for ideer om en 'samfundsindkomst' i socialistiske kredse i Danmark. André Gorz (1983) gav også udtryk for, at der måtte være en sammenhæng mellem en ret til en 'livsindkomst' og en pligt til 20.000 samfundsnyttige arbejdstimer. Gorz vendte sig imod en ubetinget borgerløn, idet han i lighed med Adler-Karlsson mente, at der som modydelse for en livsindkomst måtte leveres et samfundsnyttigt arbejde på makro-niveau: *»access to work in the public sphere is essential to economic citizenship«* (Gorz 1992, 182).

Siden 1980'erne har Gorz imidlertid skiftet standpunkt og går i dag ind for den ubetingede borgerløn i sin sidste bog (BIEN Newsletter 28, 1997), hvor hans argumentation er følgende:

»For it is only its being unconditional which can preserve the unconditionality of activities which only have their full meaning if they are accomplished for their own sake. I therefore rally – after having disputed it for a long time – the proposition of the supporters of a strongly unconditional sufficient (as opposed to minimal) basic income.« (Gorz 1997, 143-144).

I den danske debat i begyndelsen af 1980'erne var det kun Niels Hoff (1983), der gik ind for den ubetingede borgerløn

(borgerstipendie), fordi det kunne ophæve den nuværende uretfærdighed hvor kun nogle få fik en indkomst uden at arbejde. Denne ret måtte udstrækkes til alle. Han var han bange for udviklingen af et bureaukrati og de tvangssystemer, der lå i Adler-Karlssons og »Oprør fra midtens« forestillinger om »arbejdspligt« og »social værnepligt«.

Når man imidlertid må betegne både Adler-Karlssons, *Oprør fra midtens* og Gorz' tanker om en vis arbejdspligt som retfærdige i modsætning til de nuværende aktiveringsordninger, skyldes det, at de var tænkt som universelle pligter omfattende alle borgere.

Sammenhængen mellem rettigheder og pligter i 1990'ernes borgerlønsdebat

I 1990'ernes politiske og videnskabelige debat om borgerløn var sammenhængen mellem rettigheder og pligter også et centralt diskussionspunkt. Et af borgerlønsmodstandernes hyppigst fremførte argumenter imod borgerløn har som tidligere fremhævet været, at borgerløn er en rettighed uden pligter. Det blev i begyndelsen af 1990'erne især fremført med styrke af fagbevægelsen og socialdemokrater bl.a. med en henvisning til det gamle slogan i arbejderbevægelsen: »Ingen rettigheder uden pligter. Ingen pligter uden rettigheder.« Men ikke alene socialdemokrater benyttede denne argumentation, også borgerlige politikere (bl.a. Marianne Jelved, Politiken 9.12.1993) og på venstrefløjen i SF (Folkesocialisten nr. 6. 1994) og Enhedslisten (Information 18.2.1994) var det et udbredt argument. På venstrefløjen skyldes det, at socialisme for mange her har været forstået som både en ret og pligt til lønarbejde.

Selv 1980'ernes store borgerlønsideolog Ole Thyssen (1991, 66) mente også, at der

til en borgerløn måtte være »en vis pligt til modydelse«. Og blandt samfundsforskere i 1990'erne synes forståelsesformen om en problematisk sammenhæng mellem rettigheder og pligter i borgerlønstanken at være udbredt, hvilket viste sig i mange samfundsforskeres teoretisk uafklarede forhold til klientgørelse og aktivering (Christensen 2000, 443-46).

Denne argumentationsform var uden tvivl medvirkende til at spørgsmålet om rettigheder og pligter har været centralt i nogle borgerlønstilhængeres argumentation for en borgerløn. Man kan tolke det som et forsøg på at afkræfte modstandernes argumentation. Nogle tilhængere ville vise, at de også anerkendte en sammenhæng mellem rettigheder og pligter.

En sådan forståelsesform kunne ses i Den Alternative Socialkommission (1993), hvor man som modydelse til en form for borgerløn opererede med en generel 'pligt til samfundspleje' i et vist antal timer om året. Og hos borgerlønstilhænger-mindretallet i SF (Folkesocialisten nr. 6 1994) kædede man en borgerløn sammen med »en pligt til en vis arbejdsmæssig modydelse i form af en social- og miljømæssig værnepligt«, der skulle udformes så smidigt, at man kunne vælge, hvornår dette arbejde skulle udføres.

Den historiske udvikling i den socialdemokratiske tænkning om rettigheder og pligter

Arbejderbevægelsen og Socialdemokratiet havde oprindeligt en politisk-juridisk opfattelse af forholdet mellem rettigheder og pligter. Sloganet: »Ingen rettigheder uden pligter, ingen pligter uden rettigheder« var vendt imod overklassens privilegier. Overklassen havde rettigheder (de civile og poli-

tiske rettigheder) uden pligter (almindelig indkomstskattepligt og værnepligt). Derfor krævede arbejderbevægelsen lige skatte- og værnepligt og lige civile og politiske rettigheder (Callesen & Lahme 1978). Man havde en politisk-juridisk opfattelse af forholdet mellem rettigheder og pligter. At kræve en rettighed betød at staten og samfundet var forpligtede til at gøre disse rettigheder mulige. At kræve lige stemmeret betød således ikke, at man samtidig fik stemmepligt, men at staten fik pligt til at gøre denne stemmeret mulig.

Den nye aktiveringspolitik siger, at når man har ret til en overførselsindkomst, har man en skærpet pligt til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Men herved er man med til at retfærdiggøre ulige politiske rettigheder og pligter i modsætning til arbejderbevægelsens oprindelige ideer om ret og pligt.

Overklassen (blandt lønarbejderne) med fast og beskyttet lønarbejde (som ganske vist ikke er grundlovssikret) pålægges ikke særlige pligter (f.eks. arbejdspligt). Underklassen (de arbejdsløse og bistandsklienterne), der er uden almindeligt lønarbejde har derimod reducerede lønmodtagerrettigheder (bl.a. a-kasse, ferie, pension) og har nu fået en særlig ret og pligt til aktivering.

Men Socialdemokratiets nye tale om rettigheder og pligter i begyndelsen af 1990'erne betegner ikke alene et brud med de oprindelige ideer. Det er også en helt anden tale end den, der lå i de socialdemokratiske velfærdstanker i 1960'erne og 70'erne.

Den tidligere overvismand og socialminister Bent Rold Andersen, har flere steder (1984 og 1996) fremhævet, at et af de vigtigste træk ved den danske velfærdsmodel i modsætning til andre modeller netop var:

»at båndet mellem bidrag og rettigheder

er så godt som overklippet. Ydelserne er finansierede over skatterne og mange er gratis. Ordningen bygger på den bredest mulige solidaritet: hele samfundet.« (Andersen 1984, 35).

»'Øremærkede skatter', hvor provenuet fra en bestemt skat reserveres til et bestemt formål, bruges næsten ikke.« (Andersen 1996, 136).

I den socialdemokratiske velfærdsstat, således som man tænkte den i 1960'erne og ind i 1980'erne, lå altså, at den enkelte borger opnåede rettigheder i sin egenskab af medborger ikke som bidragsyder, til en forsikringsordning som man kendte det i det Bismarckske socialforsikringsystem. Den universelle ret til at modtage ydelser fra velfærdsstaten byggede på, at alle så havde pligt til at betale skat, således at de generelle rettigheder kunne realiseres. I den periode blev rettigheder forstået som lige rettigheder for alle borgere, og lige pligter forstået som en solidarisk skattepligt.

En sådan opfattelse var endda ikke specielt socialdemokratisk, men deltes også af keynesiansk inspirerede økonomer. Den berømte amerikanske økonom og nobelpristager James Tobin (1966) så således i 1960'erne sine tanker om en 'income guarantee' i netop dette perspektiv:

»It would be a right of national citizenship symmetrical to the obligation to pay taxes« (Ibid, 36).

Som Rold Andersen gør opmærksom på, er fordelene ved den danske model

»at den offentlige sektor er den eneste, der kan garantere, at enhver borger kan få den nødvendige hjælp og service, uanset hans vilkår. Hvis man i stedet bygger på familien, kan den familieløse ikke få

hjælp. Hvis man bygger på forsikringer, kan kun den forsikrede få hjælp. Hvis man bygger på lokalsamfundet og frivillige organisationer, kan den, der står uden for, og den som tilfældigvis bor langt fra det frivillige hjælpearbejde, falde mellem stolene.» (Andersen 1996, 136).

I den socialdemokratiske velfærdsstat lå, at den enkelte borger opnåede rettigheder i sin egenskab af medborger, og den universelle ret til at modtage ydelser fra velfærdsstaten byggede på, at alle så havde pligt til at betale skat, således at de generelle rettigheder kunne realiseres.

I det omfang Socialdemokratiet i dag fortolker rettigheder og pligter i en mere snæver markedsræssig og forsikringsræssig forstand bryder de altså både med deres oprindelige ideologiske grundlag, men også med kernen i den forståelse, som lå bag efterkrigstidens velfærdsstat.

Aktivering som et brud både på en markeds- og en politisk rettighedslogik

Men at hævde, at der i aktiveringstankegangen ligger en markedslogik er egentlig forkert. Mere præcist er det med den ungarske socialpolitik teoretiker Zsuzsa Ferge (1998), at tale om en *'pseudo-reciprocal pseudo-contract'*. Man forsøger at give det en markedslogisk iklædning, men realiteten er en anden.

Som Ferge siger:

»A typical example is the introduction of forced work or workfare in the guise of a genuine market contract. In reality, more often than not it is not a market contract, because it is not contracted between two free, formally equal agents – what the

fight for the labour market was really about, and because even the illusion of being able to bargain is suppressed, replaced by an absolute constraint to accept the terms dictated by the stronger partner. And it is not reciprocity because it is not based on substantive equality; there cannot be any time gap between giving and taking; and the ethical or trust element is absent from it. In fact, it is a travesty of reciprocity because the relationships underlying it are hugely and openly asymmetrical and are meant to remain so. It is not much more than social assistance with unusually harsh behaviour test and intrusion in private life, uncharitable charity as it were. It involves also a paradox. Tremendous efforts are made to denounce the 'enforced solidarity' of the all-encompassing social insurance schemes because they harm the freedom of the joiners. Meanwhile there is increasing support for 'enforced reciprocity', a far stronger abuse of freedom, but one that is reserved for the poor.» (Ibid, 11)

Aktivering som en ret og pligt kan desuden siges at være en politisk-juridisk meningsløshed. Man har normalt ikke pligt til det, man har en ret til. Politiske rettigheder er kun rigtige rettigheder, hvis de er universelle. Aktiverede personer er holdt uden for det normale arbejdsmarked, men bliver alligevel underkastet en særlig markedsræssig vurdering. Det er umoralsk og uretfærdigt at opstille moralprincipper (arbejds- og uddannelsespligt), som ikke gælder alle, men kun gælder for en særlig gruppe.

Reciprocitet og 'fair workfare'

De amerikanske politologer Amy Gutmann

og Dennis Thompson (Gutmann og Thompson 1997), der har lavet en analyse af det amerikanske workfare system og været nogle af talsmændene for et reciprocitetsprincip som grundnorm i et demokratisk samfund, tager på den ene side afstand fra en ubetinget borgerløn, men er på den anden side også imod en ubetinget workfare politik ('*unconditionally workfare*'). De mener, at der i reciprocitetsprincippet ligger en gensidig forpligtelse mellem borger og stat:

»The obligations of welfare should be mutual: citizens who need income support are obliged to work, but only if their fellow citizens fulfill their obligation to enact public policies that provide adequate employment and child support.« (Ibid, 277)

De understreger, at forpligtelsen til at bidrage til samfundets produktion (*»minimal obligation to contribute to society«*) ikke alene gælder de fattige, men også de rige:

»Notice that this obligation applies not only to those citizens at the bottom of the economic ladder but also to those at the top.« (Ibid, 280).

For de fattige støtter de en vis workfare politik fordi

»in our society having a job is a necessary condition of what has been called social dignity.« (Ibid, 293).

Men for de rige kommer de ikke med nogle politisk-juridiske retningslinier for, hvorledes deres forpligtelse skal udmøntes.

De mener ikke, at det amerikanske workfare system, således som det blevet udformet i Wisconsin ('*Work. Not Welfare Act*').

Dec. 1993) lever op til deres krav, hvorfor de gør sig til talsmænd for '*a fair Workfare*'.

Rettigheder og pligter som del af 'den tredje vej'?

Det er interessant at notere, at den fremtrædende engelske sociolog Anthony Giddens, som i de sidste år har optrådt som en af Tony Blairs støtter og talsmand for 'en tredje vej', også bruger sloganet *»no rights without responsibilities«* som udtryk for '*third way values*'. Men han har også en politisk forståelse af begrebet, når han siger, at:

»Government has a whole cluster of responsibilities for its citizens and others, including the protection of the vulnerable.«

For ham er det vigtigt at understrege, at

»As an ethical principle, no rights without responsibilities must apply not only to welfare recipients, but to everyone. It is highly important for social democrats to stress this because otherwise the precept can be held to apply only to the poor or to the needy – as tends to be the case with the political right.« (Giddens 1998, 65-66).

Skærpelse af rådighedspligten og udhulingen af de almindelige lønmodtagerrettigheder

Sådan som Socialdemokratiet har brugt dette slogan i 1990'erne har det netop været på samme måde som 'højrefløjen' gør det. Det ses i regeringsprogrammet, hvor der tales om at *»den aktive linie....skal videreføres efter de samme principper, hvor rettigheder og pligter går hånd i hånd.«* (Aktuelt den 24.3.98: Fokus, Regeringsgrundlaget). I det

ligger en skærpelse af aktiveringspligten. Med den sproglige formulering gives indtryk af, at pligterne ikke har fulgt med rettighederne. Men det er lige præcis det omvendte som er tilfældet. Rettighederne har ikke fulgt med den skærpede aktiveringspligt. Under dække af at rettigheder og pligter går ligeligt hånd i hånd, har man systematisk skærpet aktiveringspligten og udhulet de almindelige lønmodtagerrettigheder. Det ses bl.a. i oprettelse af fleksjob, der netop er uden disse rettigheder.

De senere års tendens har været, at man har skærpet underklassens juridiske pligter (aktivering). Når man taler om nye pligter for 'overklassen' f.eks. 'virksomhedernes sociale ansvar' er der kun tale om moralske, ikke juridiske pligter. Det er som at befinde sig i den omvendte verden af arbejderbevægelsens barndom. Den gang kæmpede man for nye rettigheder og universelle pligter. Nu kæmper man for den særlige aktiveringspligt og er med til at udhule rettighederne. Man har støvet sit gamle slogan af og vender det nu mod underklassen. De, der har behov for nye juridiske rettigheder, bliver pålagt juridiske pligter. De, som kunne bære og har behov for at blive pålagt nye juridiske pligter, får nye rettigheder (skattelettelser og øgede muligheder for mobilitet) og får ikke pålagt nye juridiske pligter, men kun moralske pligter, som man endda kan bruge i en PR sammenhæng.

Utraditionelle forslag i den internationale/nationale borgerlønsdebat

Den engelske økonom og socialpolitiske teoretiker A.B. Atkinson mener, at tilhængerne af en ubetinget borgerlønsordning er nødt til at gå på kompromis for at opnå politisk støtte:

»not on the principle that there is no test of means, nor on the principle of independence, but on the conditional payment. In my proposal, the basic income would be paid conditional on participation. I should stress at once that this is not limited to labour market participation.« (Atkinson 1996, 68)

Derfor foreslår han, man kalder den 'a Participation Income'. Han indrømmer, at der selvfølgelig vil komme afgrænsningsproblemer for, hvad man kalder deltagelse, men han mener et sådant krav er nødvendigt, hvis borgerlønsordninger skal opnå politisk tilslutning.

En noget lignende tankegang, men fra et andet udgangspunkt har den tyske sociolog Ulrich Beck (1999) gjort sig til talsmand for, idet han definerer en ny type lokalsamfundsmæssig arbejde eller borgerarbejde. Borgerarbejde er et samfundsnødvendigt arbejde som ikke er lønarbejde, og som bliver belønnet igennem en borgerløn eller borgerindkomst. Det repræsenterer et opgør med den dualistiske tænkning i fritidsarbejde. Det er frivilligt, selvorganiseret arbejde og står ikke i modsætning til lønnet erhvervsarbejde. Men det skaber mulighed for at leve uden for lønarbejdet, og vil kunne give samfundsmæssige eksperimenter et materielt grundlag.

Tanken om at skabe en ny type lokalsamfundsarbejde i lighed med Becks tanker blev allerede fremsat herhjemme i begyndelsen af 1990'erne af sociologen Grete Korremann (1993), og hendes tanker var på nogle punkter betydelig mere konkrete og operationelle end Becks. Hun forestillede sig, at der på fremtidens arbejdsmarked vil være to hovedformer for arbejde, der er ligestillet: 1. Almindeligt lønarbejde. 2. Lokalsamfundsarbejde, som vil bestå i borgerarbejde, politisk arbejde og familiearbejde.

de. Det aflønnes med en gennemsnitsløn af det offentlige. Derudover 3. gives den enkelte en grundydelse (borgerløn), der dækker de minimale leveomkostninger, så ingen er tvunget til at påtage sig lønarbejde. I Korremanns model tildeles man derudover et rettighedsbevis på 20 timers lønarbejde. Men man kan også forøge sin indkomst over borgerlønnen ved lokalsamfundsarbejde, hvor man dog højst kan blive aflønnet for 20 timers arbejde ugentlig.

Lokalsamfundsarbejde er en ny konstruktion, der kommer ind mellem det almindelige lønarbejde og en borgerløn. Der er ingen pligt til at påtage sig lokalsamfundsarbejde. Men det, at det bliver lønnet, gør, at denne type arbejde får en mere forpligtende karakter. Samtidig giver det større fleksibilitet i kombinationen af lønarbejde og lokalsamfundsarbejde, idet man ifølge Korreman altid skulle have ret til 20 timers almindeligt lønarbejde.

Afslutning

Indledningvis blev de to konkurrerende politiske diskurser skitseret – den nye aktiveringsdiskurs over for en borgerlønsdiskurs, der midt i 1990'erne kæmpede om de politiske hegemoni. Det er artiklens påstand, at aktiveringsdiskursens nye fortolkning af rettigheder og pligter både må forstås i forhold til den fremvoksende borgerlønsdiskurs, men også ses i et længere historisk perspektiv.

Som påvist i artiklen må den nye aktiveringsdiskurs forståelse af rettigheder og pligter ses som et brud ikke bare med den opfattelse som lå i den klassiske socialdemokratiske velfærdsstat men også i forhold til, hvorledes man opfattede de gamle slogan om rettigheder og påligger i den oprindelige arbejderbevægelse.

Set i det lange historiske perspektiv har arbejderbevægelsen radikalt ændret per-

spektiv i sin politik overfor lønarbejdet. (Standing 1999, 337)(Christensen 2000A). Man startede med at kæmpe for:

1. Rettigheder for produktionsfaktoren arbejde dvs. lige politiske rettigheder og pligter i forhold til andre samfundsklasser og en beskyttelse af lønarbejdet. Da man sammen med andre bevægelser delvis vandt denne kamp, fik arbejderbevægelsens kamp en ny drejning og perspektiv.
2. Det blev nu en kamp for retten til lønarbejde modsvaret af en statslige pligt til at skabe fuld beskæftigelse samt en universel ret til sociale ydelser modsvaret af en solidarisk skattepligt.
3. Herefter slog arbejderbevægelsen i en lang række lande i begyndelsen af 1990'erne ind på en ny aktiveringspolitik ('*workfare*'), hvor fokus ændrede sig fra retten til lønarbejde til 'en pligt til lønarbejde' udmøntet i filosofien om, at retten til en overførselseindkomst blev betinget af en arbejdspligt.

Den fundamentale forskel mellem den dominerende aktiveringsdiskurs og en borgerlønsdiskurs bunder i forskellige opfattelser af samfundsmæssig retfærdighed. I aktiveringsdiskursen anlægges en snæver markeds- og skatteborgersynsvinkel på retfærdighed. I borgerlønsdiskursen ses meget bredere på retfærdigheden. Her anlægges en forståelseshorisont, hvor det uformelle arbejde, det civile samfund, køn, klientgørelse og natur inddrages i perspektivet, hvorfor man her også opererer med forestillinger om en kønsmæssig, procedural og social retfærdighed (Christensen 2000, 95-208). Borgerløn ses som et mange-formåls-instrument, der kan være med til at løse en række ubalancer i det moderne samfund.

Borgerlønsdiskursen blev fra midten af 1990'erne i stigende grad marginaliseret i

den offentlige politiske debat. Dog blev der i begyndelsen af 2000 dannet en tværpolitisk 'Borgerlønsbevægelsen', der har sat sig som politisk mål at få spørgsmålet på den politiske dagsorden igen (www.borgerloen.dk). Derfor står borgerlønsdiskursen stadig som en kættersk, alternativ tolkning og forståelse af, hvorledes rettigheder og pligter kan forstås ved en videreudvikling af velfærdssamfundet.

En borgerlønsdiskurs kan i et arbejderbevægelsesperspektiv ses som en kombination af en politisk-juridisk forståelse af rettigheder og pligter på samme vis som i den tidlige arbejderbevægelse og en nyformulering af den klassiske velfærdsstatslegitimering med en solidarisk skattepligt. Borgerløn skal i en sådan forståelse ses som en ny universel ret til en minimums-indkomst uden rådighedspligt i forhold til arbejdsmarkedet men set som kompensation for alle samfundsborgeres ubetalte samfundsnødvendige arbejde og modsvaret af en solidarisk skattepligt. I det perspektiv kan borgerløn ligeledes ses som den fulde realisering af T.H. Marshall's (1950) tanker om det sociale medborgerskab.

I artiklen er fremlagt en forståelse af borgerløn som værende en ubetinget ret til en minimumsindkomst uden en rådighedspligt i forhold til arbejdsmarkedet. Men den historiske analyse af den danske borgerlønsdebat viste samtidig, at der også findes borgerlønsopfattelser, hvor man opererer med en hel eller delvis arbejdspligt som modydelse, som i de fleste tilfælde er blevet opfattet som universelle.

Jeg har selv tidligere gjort mig til talsmand for en borgerlønsordning, som bestod af tre elementer (Christensen 1994): 1. En generel personydelse, der gives til alle borgere over 18 år, som de kan leve af (5000 kr skattefrit pr. måned i nov. 1993), uden noget generelt modkrav om at stå til rådighed

for arbejdsmarkedet. 2. En garanti for muligheden for en vis mængde lønarbejde og ret til uddannelse i løbet af et arbejdslivsforløb. 3. En pligt til en vis arbejdsmæssig modydelse i form af en social- og miljømæssig værnepligt.

Politisk-praktisk har jeg stadig ikke noget imod en social- og miljømæssig værnepligt som modydelse for en borgerløn, hvis det kan være med til pragmatisk at sikre ideens tilslutning i større kredse, og hvis den er universel. Men principielt teoretisk mener jeg, det er vigtigt at begrunde en ubetinget ret til borgerløn uden nogen pligt til arbejdsmæssig modydelse.

Litteratur

- Adler-Karlsson G. (1977): *Nej til fuld beskæftigelse – ja til materiel grundtryghed*, København, Erling Olsens Forlag.
- Aktuelt (24.marts 1998): Fokus, Regeringsgrundlaget.
- Andersen Bent R. (1984): *Kan vi bevare velfærdsstaten?*, København, AKF's Forlag.
- Andersen Bent R. (1996): Samfundsøkonomi, beskæftigelse og socialpolitik, i Esben Dalgaard m.fl. (red.): *Velfærdsstatens fremtid*, København, Handelshøjskolens Forlag.
- Andersen John & Larsen J.E. (1995): Legitimt ikke-arbejde – en del af den post-industrielle velfærdsmodel?, *Dansk Sociologi nr. 1*, 82-89.
- Atkinson A. B. (1996): The Case for a Participation Income. *The Political Quarterly* vol. 67, s. 67-70.
- Beck Ulrich (1999): *Schöne Arbeitswelt. Vision: Weltbürgergesellschaft*, Campus Verlag, Frankfurt/New York.
- BIEN Newsletter 28, 1997.
- Borgerlønsbevægelsen: www.borgerloen.dk.
- Bourdieu Pierre (1997): *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlede*, København, Hans Reitzels Forlag.
- Brugernes Socialkommission (1993): *Det nuancerede arbejdsmarked*, Socialpolitisk Forning & Forlag.

- Callesen, Gerd & Lahme H. N. (1978): *Den danske arbejderbevægelses programmatisk dokumenter og love (1871 til 1913)*, Odense, Odense Universitetsforlag.
- Christensen Erik (1994): Et konkret bud fra borgerlønskonferencen nov. 93, *SALT* årg.3, nr. 2.
- Christensen Erik (2000): Borgerløn. Fortællinger om en politisk idé, Århus, Hovedland.
- Christensen Erik (2000A): Ret og pligt i velfærdsstaten, i Claus Clausen og Haakon Lærum (red.): *Velfærdsstaten i krise*, en antologi, København, Tiderne Skifter.
- Ferge Zsuzsa (1998): *Basic Income for the poorer part of Europe*, Paper prepared for the 7th BIEN International Congress 10-12 September 1998, Amsterdam.
- Folkesocialisten nr. 6, 1994.
- Fraser Nancy (1994): After the Family Wage. Gender Equity and the Welfare State, *Political Theory*, vol. 22, no.4, s. 591-618.
- Giddens Anthony (1998): *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*, Oxford, Polity Press.
- Gorz André (1983): *Paradisets veje – kapitalens dødskamp*, København, Politisk Revy.
- Gorz André (1992): On the Difference between Society and Community, and Why Basic Income Cannot by Itself Confer Full Membership of Either, in Philippe Van Parijs (ed.): *Arguing for Basic Income. Ethical Foundations for a Radical Reform*, London & New York, Verso, s. 178-191.
- Gorz André (1997): *Misères du présent, richesses du possible*, Paris, Galilée.
- Gutmann, Amy & Thompson D. (1996): *Democracy and disagreement. Why moral conflict cannot be avoided in politics, and what should be done about it*, Cambridge, Massachusetts, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Hoff Niels (1983): *Borgerstipendiet – den liberale velfærdsmodel*, Forlaget i Haarby.
- Information (18. februar 1994): Kronik, Søren Kolstrup og Karl Vogt-Nielsen, *Ud med borgerløn*.
- Korremann Grete (1993): *Alle i arbejde for et helt liv. Danmark år 2010*, Arbejdsministeriet.
- Marshall T. H. (1950): *Class, Citizenship and the State*, Cambridge.
- Meyer Niels I. m.fl. (1978): *Oprør fra midten*, København, Gyldendal.
- Moore Barrington Jr. (1978): *Injustice. The Social Bases of Obedience and Revolt*, Stanford Connecticut: Ray Freiman & Company.
- Politiken (9. december 1993): Kronik, Marianne Jelved, *Borgerløn – en utopi*.
- Rothstein Bo (1994): Vad bör staten göra. Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik, Stockholm, SNS Förlag.
- Socialdemokratiet (1995): *Velfærd med vilje*, Debatoplæg om Fremtidens velfærdssamfund.
- Standing Guy (1999): *Global Labour Flexibility. Seeking Distributive Justice*, MacMillan, London.
- Tobin James (1966): The Case for an Income Guarantee, *Public Interest* 4, s. 31-41.
- Thyssen Ole (1991): *Hvad kommer efter velfærdssamfundet? Om rigiditet og arbejde*, København, Gyldendals Pamfletter.
- Wadel Cato (1984): *Det skjulte arbeid. En argumentasjon for et utvidet arbeidsbegrep*, Oslo, Universitetsforlaget.
- Walter Tony (1989): *Basic Income. Freedom from Poverty, Freedom to Work*, London & New York, Marion Boyers.
- White Stuart (1997): Liberal Equality, Exploitation, and the Case for an Unconditional Basic Income. *Political Studies* XLV, s. 312-326.

Erik Christensen,

cand.scient.pol og lektor i samfundsfag på Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning på Aalborg Universitet,
e-mail: erikchri@socsci.auc.dk